

I. Proč právě tam

Ukrajina jako země mne zajímá. Ostatně to samé se dá říci o celé východní Evropě. Mám pocit, že právě tam člověk ještě může najít něco jiného, něco co se vymyká pohodlnosti a sterilitě západoevropských zemí. Navíc poznat realitu bývalé sovětské země, která se v 90. letech octla takřka na ekonomickém dně, mohlo být inspirativní. A co teprve zkušenost se střetem dvou mentálních dědictví – s potýkáním postkomunistické reality a starodávné duchovní tradice? Nejen o tomto zápasu, ale o celé Ukrajině vypovídá film Země režiséra Olexandra Dovženka. V tomto němém díle z roku 1929 ukrajinský filmový mistr podal obraz lidu, z něhož vzešel, a duše krajiny, v níž vyrůstal. Dovženkovu Země byla a je kinematografickou básní, a pro mě osobně jedním z nejlepších filmových opusů. I v této divácké zkušenosti byly kořeny mé motivace poznat zemi žluto-modré vlajky, o níž dnes většina Čechů ví snad jen to, že je líhni levné pracovní síly a mafiánských politiků. Dělat si obrázek o nějakém státu pouze na základě takových ukazatelů by však bylo povrchní. Důležitější je poznat jeho kulturní rozměr: umělecké a duchovní dědictví, dějinné peripetie a skutečné charaktery jeho obyvatel.

Tolik tedy o motivacích. Jak je ovšem naplnit? Tuto otázku jsem si kladl do té doby, než jsem si na internetu přečetl krátkou reportáž. Pojednávala o putování na ukrajinské Zakarpatí, které pořádali čeští jezuité. Každoročně takto organizovali humanitární výjezdy do problémových oblastí. Začínali v Bosně, pak se přesunuli na Podkarpatskou Rus. Po třech letech pracovních výjezdů do východní výspy prvorepublikového Československa však hodlali cíl změnit. Plán zněl: na Ukrajině zůstaneme, ale pojedeme dál - snad až někde ke Kyjevu. Když jsem si tuto zprávu přečetl, bylo mi jasné, že otázku, jak prožiji část léta roku 2004, mám zodpovězenou.

II. Rozdělené město

Jako místo srazu party, která se měla koncem srpna vydat přes Polsko na Ukrajinu, byl vybrán Český Těšín. V místním exercičním domě české jezuitské provincie se mimo mě sešli další čtyři mladí muži: začínající univerzitní pedagog Laďa H., student ekonomie Pavel, restaurátér Tomáš a mladý jezuita Laďa N. Ten měl celou akci na starost. Původně jsme hodlali vyrazit z rána v pondělí 30. srpna. Nastala však komplikace. Zjistili jsme, že v autě chybí technický průkaz. Po obvolávání kompetentních úřadů se ukázalo, že nápravu lze sjednat jedině v Brně. V tu chvíli bylo jasné, že se odjezd odkládá. Když to půjde dobře, vyrazíme až k večeru. Nu což, řekli jsme si, alespoň pořádně poznáme Těšín. A tak zatímco se oba Láďové rozjeli k jihu, my tři jsme se vydali do středu slezského města.

Po prohlídce jeho české části jsme vykočili severním směrem. Tam nás zastavila řeka, která tvoří hranici obou států, a nepřilíš vzhledný komplex budov, jejichž osazenstvo tuto hranici strážilo. Když jsme celníkům ukázali pouze občanské průkazy a bez problémů překročili čáru, otestovali jsme jednu z mála výhod našeho členství v Evropské unii. Už abychom byli v Schengenu, pak to bude ještě jednodušší, napadlo nás tehdy.

Že si Poláci z Těšína ukrojili tu větší a především přitažlivější polovinu, nám bylo jasné už při pohledu z dálky. Za státní hranicí se totiž rovinatá část města začíná zvedat a možná i proto má zajímavější charakter. Navíc polský Cieszyn zahrnuje i většinu architektonických památek. Po letmé procházce historickými uličkami a náměstími jsme se dostali k dalšímu mostu. Pokud tím předchodím se do Polska vjíždí, tady automobily putují opačným směrem. Následovali jsme je a po chvíli opět vkročili do České republiky.

Čeho si mohou Těšíňané vážit, je klidná pěší zóna lemující zdejší řeku. Procházka kolem Olše byla víc než příjemná. Propojit ji s návštěvou malé hospůdky a vychutnat si před odjezdem české pivo byla ideální kombinace. Dobře naladěni řízným radegastem jsme se tak mohli vrátit rovnou k prostřenému stolu. Coby hostitelé se jezuité osvědčili na výbornou a my jako strážníci jsme nechtěli zůstat pozadu. Pomohli jsme jim tedy s horou palačinek, která by se jinak v kuchyni tyčila ještě na druhý den. Zprávy od kamarádů byly příznivé: úředníci jsou svižní a techničáku se tedy dočkáme ještě dnes. Dřív než v pět hodin však nevyrazíme. Jak zbylý čas tedy využít? Shodli jsme se na tom, že odpolední siesta není špatným řešením.

III. Cestou přes Halič

Když se blížila čtvrtá odpolední, byl jsem odpočatý nadmíru. Proto jsem si sbalil všechny věci a šel vyhlížet kamarády. Posedával jsem před kostelem a sledoval okolí. Poblíž byl travnatý plácek, na němž parta kluků hrála fotbal. Chvilí jsem je pozoroval a se zaujetím poslouchal, jak v pokřikování mistrně míchají česká slovíčka s polskými. Utvrdil jsem se v tom, že Těšín je vskutku internacionální město.

Něco po páté hodině konečně dorazila výprava z Brna. Silnice na Ostravu byly prý přecpané. To jsme ovšem nevěděli, co nás čeká. Polsko je totiž známé tím, že má jeden z nejhorších silničních systémů v Evropě. Úzké vozovky a spousta aut, prostě hrozná kombinace. Cesta do Krakova nám to potvrdila. Když jsme znovu překročili hraniční čáru a ujeli pár kilometrů k severovýchodu, situace se začala komplikovat. Nejenže jsme se do jednoho z největších polských měst plížili po silnici druhé třídy, ale navíc se kolem nás čile budovala dálnice. Podle modrých cedulí se žlutými hvězdičkami, jsem usoudil, že v Bruselu správně pochopili, jak Polsku nejlépe pomoci.

Do Krakova jsme dorazili po setmění, ale problémy s blouděním naštěstí nenastaly; Laďa N. tu totiž dva roky studoval. Kousek od centra nás čekalo ubytování v Domě písařů, hlavním sídle jednoho z největších polských nakladatelství. Nám se však spát nechtělo, a proto jsme vyrazili na obhlídku centra.

O Krakovu jsem slyšel, že je nejkrásnějším městem v Polsku, a tak jsem byl zvědavý, jak na mě zapůsobí. Nezklamal. Dokonce předčil má očekávání. Procházeli jsme úhledným historickým jádrem, míjeli nádherné chrámy a vstřebávali atmosféru sídla, které má nejen hezký šat, ale i přívětivého ducha. Narozdíl od Prahy tu zatím nedorazily hordy zahraničních turistů, takže zde stále kлокotá obyčejný život. Nejvíce lidí se pohybovalo v prostoru náměstí kolem starobylého obchodního střediska Soukenice. Ta je perlou místní architektury nejen pro svou elegantní krásu, ale také proto, že se s podobnými stavbami v historických centrech měst málokdy setkáte. V porovnání s ní lze dnešní supermarkety považovat za architektonické zrůdy. I v tom jako by se zračila proměna doby. Před sto lety i obchodování mělo svou eleganci. Když bylo po desáté večerní, usoudili jsme, že nejlépe bude, když prohlídku města ukončíme. Ještě předtím jsme však zapadli do jedné hospůdky a poručili si pivo. Nebylo špatné, ale českému průměru se nevyrovnalo. Za cenu čtyřicet korun rozhodně nestálo.

Ráno jsme museli vstát brzy. Čekala nás celodenní jízda a my ještě toužili obhlédnout Krakov za světla. Co jsme nezvládli večer, bylo možné stihnout nyní. Jezuita Laďa N. nás tedy vzal na rychlou obhlídku. Poté, co jsme poznali několik místních chrámů a z hradu Wawel si obhlédli okolí, obešli jsme centrum okružním parkem. Ten byl vysázen na místě původních hradeb, a dnes tak tvoří příjemný vegetační prstenec kolem historického jádra. Vynikající urbanistické řešení.

Když jsme konečně nastoupili do aut, bylo k deváté ranní. Naštěstí se ukázalo, že máme velmi dobrého řidiče. Za jízdy jsem si všiml haličského regionu. Krajinu má mírně zvlněnou a při pohledu na jih kopcovitou. To mě překvapilo. Původně jsem čekal polskou placku. Co se týče sídel, zaujal mě jejich charakter. Klasický uliční systém tu uvidíte málokde. Vesnice se skládají převážně z velkých rodinných domů obehnaných zahradou, odkud vede příjezdová komunikace k hlavní silnici. Občas jsem zahlédl i staré dřevěnice, ale nebylo jich mnoho. Zajímavého detailu jsem si všiml na východě státu. Takřka na všech domech - i na těch moderních - byly zbudovány výklenky pro sošky světců. U nás muzejní záležitost, v Polsku běžný a stále funkční architektonický prvek.

IV. Západní Ukrajinou

K městu Přemyšl, za nímž se nachází velká polsko-ukrajinská celnice, jsme se dostali někdy v odpoledních hodinách. Víza byla pečlivě vyřízena, takže jsme věřili, že nenastane žádný problém. S Poláky to šlo hladce. Na ukrajinské straně však s ničím nespěchali. Zařadili jsme se tedy do kolony čekatelů a sledovali okolní dění. Nálada ukrajinských celníků naštěstí nebyla nejhorší. Asi po půl hodině jsme se dostali k okénku, za nímž úřednice neustále něco ověřovala v počítači a vyžadovala stále další dokumenty. Ochotně jsme je předkládali a čekali na verdikt. Ten přišel asi po dvaceti minutách. Za nebezpečné živly jsme považováni nebyli. Ukrajina nám otevřela své brány.